



Улу--г туркман шоири ва мутафаккири Махтум-кули 1724 йили Атрек дарёси бўйидаги Хожиговшан овулида тугилган. Унинг илк устози Озодий тахаллуси билан шеърлар ёзган отаси Давлатмамат эди. Оилада хат-саводини чиқарган бўлажак шоир тахминан олти ёшидан овул мактабида – Ниёзсолих домла кўлида ўқий бошлайди. Ўткир зехни ва тиришқоклиги билан ўқувчилар орасида алохида ажралиб турган Махтум-кули кейин Кизилоёқдаги Идрис бобо мадрасасида тахсилни давом эттиради. Сўнг Хиванинг Шергозихон мадрасасида илмини камолга етказди. Шунингдек, бир муддат Бухородаги Кўкалдош мадрасасида ҳам ўқигани хақида маълумотлар мавжуд.

Махтумкули бадиий сўзни юксак кадрлаган ва ижодий қобилиятга эга маърифатли оилага мансуб. Атрек жанубидаги вилоятда тугилган бобоси (воқеан, унинг исми ҳам Махтумкули бўлган – шоирга бобосининг отини беришган) тирикчилик важдан туркманларнинг гўркўз қабиласига иш излаб келади ва уруг бошлиқларидан бирининг кўлида ёлланиб ишлайди. Маълум муддат ўтиб, хўжайин уни ўз жиянига уйлантириб кўяди ва у алохида хўжалиқнинг бошлиғига айланади. Дехқончилик қилиш билан бирга, отга тўким тикиш, камчи тўқиш, юган ва айил яшаш орқали даромадини муттасил ошира бориб, Махтумкули Ёначи (тўкимдўз) номи билан довруқ таратади. Бўш қолган вақтларида у кўшиқлар тўқиган ва улардан бири бизгача етиб келган ^[1].

Отаси Давлатмамат ҳам алохида қобилияти билан ажралиб турар эди. У бошланғич маълумотни овулда олиб, сўнг Хива мадрасаларида ўқишини давом эттиради. Овулга қайтгач, болаларни ўқитиш билан бирга, қишлоқ хўжалиғи билан шугулланади. Агар бобоси учун шеър тўқиш шунчаки хавас бўлган бўлса, отаси хақиқий шоир бўлиб етишади. У Озодий тахаллуси билан кўплаб кўшиқ ва

газаллар яратади. Унинг қарийб олти минг мисрадан иборат панд-насихат мазмунидаги «Вазъи Озод» («Озод вазъи») номли достони сақланиб қолган. Бу асарлар Озодийнинг форсий (воқеан, у яхшигина шохномахон бўлган) ва туркий адабиётдан, хусусан, Алишер Навоий ижодидан етарли даражада хабардорлигини кўрсатади.

Давлатмаматнинг оиласи катта бўлиб, Махтум-кули унинг учинчи ўгли ҳисобланади. Бўш вақт-ларида пода боқиб, отасига кўмаклашган Махтум-кули тўққиз ёшидан шеър машқ қила бошлайди ^[2].

Туркман халқи тарихининг энг нотинч ва оғир даврида яшаб ўтган Махтумкули оилавий ҳаётда ҳам халоват топмади. Човдурхон бошчилигида Афғонистонга вакил қилиб жўнатилган акалари Абдулла ва Маматсафо душманлар томонидан шафқатсиз ўлдирилади. Катта хонадоннинг бутун оғирлиги Махтумкули елкасига тушади. У мударрислик қилиш, ота-бобосидан мерос ёначилик қасбини давом эттириш билан бирга, темирчилик ва заргарлик ҳунарларини ҳам эгаллайди ^[3].

“Гўзал Шерғози” шеърдан маълум бўлишича, у Хивада таҳсил олаётган даврида бирин-кетин отаси ва онасидан жудо бўлган:

Бағрингда илм олиб, қомил бўлибман,

Ғарибман – отамдан етим қолибман,

Қаъбамдан – онамдан жудо бўлибман,

Қатар бўлдим, хуш қол, гўзал Шерғози.

Махтумкули шеърларида жуда кўплаб жой номларига дуч келамиз. Бу унинг кўп саёхат қилганидан далолат беради. Сафарга оқ фотиҳа сўраб, отаси билан савол-жавоб йўсинида ёзган бир шеъри ҳам шoirнинг саёхатга, дунёни кўришга ҳаваси кучли бўлганини кўрсатади («Ота-ўғил дарлашуви»).

Шеърда «Кўнглим истар, сафар килсах...», «Сайрон этсак неча тенгу тўш билан, Магар шунда гамгин кўнглим хуш бўлар» каби мисраларни ўқиймиз.

Махтумкули қубравия тариқати шайхлари билан ҳам, хожাগон-нақшбандия силсиласи пирлари билан ҳам яқин алоқада эди. Отаси Давлатмамат ҳам тасавуф ахлини дўст тутган

Махтумкули қубравия тариқати шайхлари билан ҳам, хожাগон-нақшбандия силсиласи пирлари билан ҳам яқин алоқада эди.

Махтумкули қубравия тариқати шайхлари билан ҳам, хожাগон-нақшбандия силсиласи пирлари билан ҳам яқин алоқада эди.

Махтумкули қубравия тариқати шайхлари билан ҳам, хожাগон-нақшбандия силсиласи пирлари билан ҳам яқин алоқада эди.

Махтумкули қубравия тариқати шайхлари билан ҳам, хожাগон-нақшбандия силсиласи пирлари билан ҳам яқин алоқада эди.

Махтумкули қубравия тариқати шайхлари билан ҳам, хожাগон-нақшбандия силсиласи пирлари билан ҳам яқин алоқада эди.

Махтумкули қубравия тариқати шайхлари билан ҳам, хожাগон-нақшбандия силсиласи пирлари билан ҳам яқин алоқада эди.

Махтумкули қубравия тариқати шайхлари билан ҳам, хожাগон-нақшбандия силсиласи пирлари билан ҳам яқин алоқада эди.

